

АСАБЛІВАСЦІ ВЫБАРУ І ПРЫМЯНЕННЯ ПЕРАКЛАДЧЫЦКІХ ТРАНСФАРМАЦЫЙ НА МАТЭРЫЯЛЕ ПОЛЬСКАМОЎНАЙ ТВОРЧАСЦІ ЯНКІ ЛУЧЫНЫ

В. В. Круглова

*Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт
Мінск, Беларусь
kruglova_olga92@mail.ru*

У артыкуле прапануюцца спосабы працы з літаратурным тэкстам на занятках па польскай мове на прыкладзе творчасці Янкі Лучыны. Адзначаецца, што выкарыстанне мастацкага тэксту на занятках па польскай мове мае лінгвістычную і выхаваўчую задачы. Прыводзяцца прыклады працы з мастацкім тэкстам. Сцвярджаецца магчымасць прымянення прапанаванага метаду на творах іншых пісьменнікаў.

Ключавыя словы: тэорыя і практыка перакладу; перакладчыцкая трансфармацыя; антанімічны пераклад; генералізацыя; канкрэтызацыя; мадуляцыя; дэметафарызацыя; эксплікацыя.

PECULIARITIES OF CHOICE AND USE OF TRANSLATION TRANSFORMATIONS ON THE MATERIAL OF YANKA LUCHINA'S POLISH-LANGUAGE CREATIVITY

O. V. Kruglova

*Belarusian State University
Minsk, Belarus
kruglova_olga92@mail.ru*

The article offers ways to work with a literary text in Polish language classes on the example of works by Yanka Luchina. It is noted that the use of artistic text in Polish language classes has a linguistic and educational task. Examples of working with an artistic text are given. The possibility of use this method to the works of other writers is claimed.

Key words: translation theory and practice; translation transformation; antonymous translation; generalization; concretization; modulation; demetaphorization; explication.

Заняткі па тэорыі і практыцы перакладу скіраваны на азнаямленне студэнтаў з асноўнымі прынцыпамі сучаснага перакладазнаўства; навучанне спосабам, прыёмам, метадам перакладу; выпрацаванне і ўдасканаленне перакладчыцкіх уменняў і навыкаў і г. д. Пры працы са студэнтамі нефілалагічных спецыяльнасцей пераважна выкарыстоўваюцца тэксты афіцыйна-дзеловага, навуковага і публіцыстычнага стыляў. У навучанні перакладчыцкім трансфармацыям прапануем ужываць у тым ліку і ўрыўкі тэкстаў мастацкага стылю. Выкарыстанне элементаў мастацкага тэксту на занятках са студэнтамі нефілалагічных спецыяльнасцей выконвае наступныя задачы:

1) лінгвістычная (мастацкі тэкст прадугледжвае вялікую колькасць варыянтаў, падбіраючы якія студэнты ўдасканальваюць валоданне польскай і рускай / беларускай мовамі);

2) развіваючая (прымяненне трансфармацый патрабуе шырокіх фонавых ведаў, якія студэнты будуць пашыраць, шукаючы магчымыя варыянты перакладу);

3) выхаваўчая (мастацкая літаратура змяшчае ўзор гісторыка-культурных каштоўнасцей).

У якасці прыкладу працы з мастацкім тэкстам на занятках па тэорыі і практыцы перакладу можа служыць польскамоўная творчасць Янкі Лучыны. Паводле Р. Я. Рэцкера [8, с. 11–21], перакладчыцкія трансфармацыі ўжываюцца ў тым выпадку, калі адсутнічае прамы

слоўнікавы адпаведнік або варыянт. Менавіта ў мастацкім тэксце заключана найбольшая колькасць прыкладаў, якія маглі б быць падвергнуты перакладчыцкім трансфармацыям.

Перад выбарам пэўнага перакладчыцкага прыёму варта нагадаць студэнтам пра асноўныя прынцыпы і меру перакладчыцкіх трансфармацый, прыведзеныя Л. К. Латышавым [7, с. 46–51]:

- матываванасць трансфармацыі – трансфармацыя павінна быць матывавана неабходнасцю дасягнення раўнацэннасці рэгулятыўнага ўздзеяння зыходнага тэксту і перакладнага тэксту (функцыя недапушчэння чыста адвольных трансфармацый);

- мінімальнасць трансфармацыі – з шэрагу магчымых трансфармацый пераважней тая, якая вырашае задачу дасягнення раўнацэннасці рэгулятыўнага ўздзеяння зыходнага тэксту і перакладнага тэксту за кошт мінімальнага адступлення ад семантыкі і структуры арыгінала (функцыя недапушчэння матываваных, але празмерных трансфармацый);

- абмежаванасць меры перакладчыцкіх трансфармацый – наколькі ў дадзеным акце двухмоўнай камунікацыі праяўляецца разыходжанне камунікатыўных кампетэнцый носьбітаў зыходнага тэксту і перакладнага тэксту (функцыя недапушчэння трансфармацый, якія маюць пэўны матыў, але выходзяць за межы дапушчальнага ў перакладзе).

Разгледзім найбольш цікавыя для развіцця перакладчыцкіх уменняў і навыкаў перакладчыцкія трансфармацыі з ліку прапанаваных В. Н. Камісаравым [6, с. 159–166] і Л. К. Латышавым [7, с. 289–292], якія можна прадэманстраваць на прыкладзе польскамоўнай лірыкі Янкі Лучыны. Ад студэнтаў нефілалагічных спецыяльнасцей можна чакаць перакладу асобных элементаў у форме прозы:

антанімічны пераклад: *Cisza... zmilkli śpiewacy...* [1, s. 71–73] – Цішыня, не чуваць спеву...; *Nie pytają społecznie ni o modły, ni pieśni...* [1, s. 71–73] – Сучаснікам абыякавы малітвы і песні...; *Czemuż w chwili spoczynku, przy łuczywie, kominku // Obce bierze gromada?* [1, s. 71–73] – Чаму ж супольнасць у час адпачынку, пры лучыне, камінку не ўспамінае сваё / айчыннае?; *Już zniknęły na zawsze...* [1, s. 71–73] – Ніколі не з'явіцца...; *Wokoło cisza...* [1, s. 74–75] – Нічога не чуваць...; *Jam nic nie widział...* [1, s. 74–75] – Я быў аслеплены...; *Ten strój ubogi biednej krainy // Wolę nad inne stokrotnie...* [1, s. 76–78] – Гэты небагаты ўбор беднага краю мне нішто не замяніць...; *Granic nie ma obraz taki!* [1, s. 79–81] – Бязмежны такі вобраз!; *Jeszcze ja-m nie całkiem niedołężny, stary...* [1, s. 84–85] – Я яшчэ даволі сільны і малады...; *Nie powracaj, tam niema // Ni nadziei, ni wiary...* [1, s. 88–89] – Уцякай, там няма ні надзеі, ні веры...; *Kocham cię, kmiotku, ubogi bracie! // I twoją dumkę, choć nie wesoła* [1, s. 96–102] – Люблю цябе, селянін, небагаты брат! І тваю думку, хоць смутную; *Bądź zawsze ze mną, pieśni natchniona!* [1, s. 96–102] – Не пакідай мяне, натхнёная песня!; ... *niemylnie sa wnioski // O błogim spokoju niebytu* [1, s. 103–104] – ... правільныя вывады пра блажэнны спакой небыцця; *I mędrzec, gdy przed nim już blisko – mogiła...* [1, s. 103–104] – І мудрэц, калі перад ім недалёка магіла...; *Jakież z siebie w wiosce zyski?! [1, s. 107–111] – 3 цябе ў вёсцы ніякай карысці!; Już nie jednej dała próby. [1, s. 107–111] – Зрабіла многа спроб.; Smutne wieści! [1, s. 116–118] – Невясёлыя навіны!; Nie zmarnieje lud nasz krzepki... [1, s. 116–118] – Наш моцны народ будзе трываць...; I zapomnieć nawet o tem, // Na co ludzie przeznaczeni [1, s. 119–120] – І не памятаць нават пра тое, для чаго прызначаны людзі; W zieleni drzew zamilkły ptaszat gwary, // I rybki gdzieś ukryły się na dnie [1, s. 149–150] – У зеляніне дрэў не чуваць спеву птушак, і не відаць рыбак; ... *czemuż wcześniej nie wiedziałem...* [1, s. 145–147] – ... чаму я даведаўся толькі цяпер...; *O szczęściu już fala nie mówi kwitnąca* [2] – Маўчыць аб шчасці квітнеючая хваля.*

генералізацыя: *Zapala fale Niemnowe...* [1, s. 76–78] – Запальвае хвалі ракі...; *Kędzierzawą brzoškę rankiem dla swawoli // Chłopak, idąc drogą, przerąbał toporem [1, s. 84–85] – Рانیцай для забавы хлопец, ідучы дарогай, ссек дрэва сякерай; Postrzelony jelen rankiem padł na wrzosa...* [1, s. 84–85] – Падстрэленая жывёла рانیцай упала на верасы; *Kryłem się nieraz w kasztanów liście...* [1, s. 96–102] – Я не раз хаваўся ў лісце дрэў...; *Pode mną Wisły płowa wstęga...* [3] – Пада мной палевая стужка ракі.

канкрэтызацыя: *Zebrane głosy w grodzie nad Świsłoczą...* [1, s. 95] – Сабраныя галасы ў Мінску...; *Zamilknij lirniku <...> // Złóż na bok śpiewacze narzędzie...* [1, s. 143–144] – Замоўкні, лірнік, <...> пакладзі ліру...

мадуляцыя: *Słońko już weszło* [1, s. 76–78] – Надышла рانیца; *Męża mego zgniły kości...* [1, s. 107–111] – Мой муж даўно памёр...; *Krewnych nie mam już nikogo...* [1, s. 107–111] – Я адна...; *Piękne będą runie...* <...> *Kłós się z nich wysunie...* [1, s. 112–113] – Прыгожая будзе рунь... <...> *zakałasićca...*; *W tchu lekkim z południa rozlało się ciepło // I słońce już dłużej dogrzewa* [1, s. 114–115] – Надышла вясна; *Oto błysnął, już się pali // Wschodzącego sierp księżycy* [1, s. 119–120] – Надыходзіць ноч; *A już gwiazdka – hen! – w górze // Mruga do nas*

zdaleka [5] – Надыходзіць ноч; Wiatr przez puste wieje niwy... [1, s. 103–104] – Вецер вее праз жатыя нівы...; Zżółkły liście polnej gruszy, // Swoją krasę brzózka prószy [1, s. 103–104] – Надыходзіць восень; Opuszczają kraj rodzimy [1, s. 103–104] – Ляцяць у выпай; Minie młody wiek... [1, s. 138–139] – Ты пасталееш...; Za lasem już potężny huczy grzmot... [1, s. 149–150] – Надыходзіць навальніца...; Puste w koło legły niwy, // Poorany grunt się czerni, // Wiatr zachodni przenikliwy // Przelatuje obszar ścierni... [2] – Надыходзіць восень...; Ogary // Głośno trapią ślad zająca [2] – Адбываецца паляванне.

дэметафарызацыя: Pola kwiatami się wdzięczą! [1, s. 74–75] – На палях шмат кветак!; ... przytulku ludzkich nędz cichy!.. [1, s. 86–87] – ... могілкі...; A rój skrzydlatych wiosennych gości... [1, s. 86–87] – А стая птушак...; Głos sygnaturki w błękitną dal... [1, s. 86–87] – Голас касцельнай вежы ў неба...; A więc za księgi // Usiadłem pilnie... [1, s. 96–102] – Я пачаў старанна чытаць...; I mędrzec, gdy przed nim grób czeluść otworzy... [1, s. 103–104] – I мудрэц перад смерцю...; Lubię z strzelbą na plecach, wołając, do nogi // Wiernego towarzysza myśliwskiej przygody... [1, s. 105–106] – Люблю са стрэльбай за спінай, падзваваючы, да нагі сабаку...; ... pękły już zimy kajdany... [1, s. 148] – ... закончылася зіма...; ... ziemia pokryła się puchem... [1, s. 151–152] – ... зямля пакрылася снегам...; Na błękitu błyszczą tle [5] – Блішчаць на фоне неба; Jaskółeczka po łązurze // Pędzi szybko... [3] – Ластаўка ў паветры хутка ляціць; Ujrzą gwiazdki promyk złoty [4] – Адзначаць Куццю.

эксплікацыя: Głos sygnaturki w błękitną dal... [1, s. 86–87] – Голас касцельнай вежы ў неба...; Pode mną Wisły płowa wstęga... [3] – Пада мной жаўтавата-карычневая стужка Віслы.

Прыведзеныя прыклады працы з мастацкім тэкстам служаць удасканаленню моўных кампетэнцый, развіццю творчых здольнасцей студэнтаў, уяўленню вывучаемай мовы як сродка камунікацыі. Творчасць Янкі Лучыны можа паслужыць адным са сродкаў навучання польскай мове. Прапанаваны метады можна быць выкарыстаны на прыкладзе творчасці іншых пісьмэннікаў.

Бібліяграфічныя спасылкі

1. Niesłuchowski, J. Poezje / J. Niesłuchowski. – Warszawa : Gebethner i Wolff, 1898. – 155 s.
2. Korespondencja do Aleksandra Walickiego. – Rękopis 2981. – Zakład Rękopisów. – Biblioteka Narodowa (Warszawa).
3. Korespondencja do Zenona Przesmyckiego. – Rękopis 2856. – Zakład Rękopisów. – Biblioteka Narodowa (Warszawa).
4. Akwarelki myśliwskie. – Rękopis 5370. – Zakład Rękopisów. – Biblioteka Narodowa (Warszawa).
5. Niesłuchowski, J. Serenada / J. Niesłuchowski // Kalendarz powszechny na rok 1889. – Warszawa, 1888. – S. 46–47.
6. Комиссаров, В. Н. Современное переводоведение: учеб. пособие / В. Н. Комиссаров. – М.: Р. Валент, 2017. – 407 с.
7. Латышев, Л. К. Технология перевода : учебное пособие по специальности «Перевод и переводоведение» / Л. К. Латышев. – М.: Академия, 2008. – 316 с.
8. Рецкер, Я. И. Теория перевода и переводческая практика: очерки лингвистической теории перевода / Я. И. Рецкер. – М.: Р. Валент, 2007. – 237 с.